

ISLAM DOOR VROUWENOGEN 2: De vrouw in de Islam

Situering

Deze les heeft 2 doelen namelijk:

- U krijgt informatie over de positie van vrouwen ten tijde van de openbaring van de islam en nu, en over wat dit geloof voor moslimvrouwen in deze tijd kan betekenen. Aan de orde komen thema's als opvoeding, huwelijk, echtscheiding, eigendom en erfrecht.
- U verwerkt de informatie en kunt erover vragen stellen.

Deze les is gericht op het werken in een groep met een inleidster. Het vraagt dus enige voorbereiding (zie tekst bijlage) . De kwaliteit van de les valt of staat dan ook voor het grootste gedeelte met de kwaliteit van de inleiding. Er wordt in de bijlage boeiende literatuur benoemd.

Deze les kan verbonden worden met "Islam door vrouwenogen" 1 en 3.

Opzet

1. Inleiding door een moslima
2. Formuleren van vragen in groepjes
3. Gesprek tussen de inleidster en de groep

1. Inleiding door gastsprekerster

De gastsprekerster zal vertellen over de positie van vrouwen in de begintijd van de islam en wat de islam voor deze vrouwen heeft betekend. Thema's hierbij kunnen zijn: huwelijk, echtscheiding, eigendom etc.

Een suggestie is dat de gastsprekerster ook ingaat op verschillen tussen ideaal en praktijk en op verschillen tussen moslima's die behoren tot verschillende stromingen. Het zou ook goed zijn als ze iets vertelt over haar eigen ervaring als moslimvrouw in Nederland en dit verbreedt naar ervaringen van moslim-/migrantenvrouwen in Nederland.

2. Formuleren van vragen in groepjes

In de groepjes wordt kort 'gesmoesd' en over de inleiding nagepraat door de aanwezigen. Ieder groepje formuleert gezamenlijk een vraag die vervolgens aan de inleidster gesteld wordt.

3. Gesprek tussen inleidster en groep

Ieder groepje stelt haar vraag en de inleidster antwoordt daarop. Als er voldoende tijd over is kunnen nog andere vragen gesteld worden n.a.v. de lezing.

De gastsprekerster kan vragen verwachten omtrent:

- de informatie die zij heeft gegeven,
- de hoofddoek,
- beeldvorming, haar verhaal is vrij positief t.a.v. vrouwen, hoe komt het dan dat de media meestal een eerder negatief beeld schetsen van de islam en moslimvrouwen?
- het verschil tussen theorie en praktijk in de islam,
- vragen t.a.v. de eigen ervaring van de sprekerster en van andere moslimvrouwen in Nederland.

Bijlagen

Tekst ter voorbereiding van deze les

Het is aan te bevelen dat de inleidster zelf moslima is. Voordelen daarvan zijn dat zij vanuit eigen ervaring kan spreken en dat het de (mogelijk negatieve) beeldvorming van deelneemsters kan helpen veranderen.

In een voorgesprek moet duidelijk worden dat de inleidster in staat is om een inleiding te geven en op de hoogte is van de gewenste thema's. Dit kan nagegaan worden door te vragen of zij vaker inleidingen heeft gegeven (vraag eventueel elders na hoe dat bevallen is), hoe zij dat doet of denkt te gaan doen: over welke onderwerpen aangaande de positie van vrouwen in de islam en met welke hulpmiddelen. In dat verband kun je vragen of zij de verderop genoemde schrijfsters en literatuur kent. Eveneens moet duidelijk worden of zij in kan/wil gaan op de vragen die gesteld zullen worden en iets wil vertellen over persoonlijke ervaringen en/of ervaringen van andere moslimvrouwen.

Het is makkelijk als je al een inleidster kent. Zo niet dan kun je iemand vinden via:

- Al Nisa, Vereniging van Nederlandse moslimvrouwen, Postbus 9, 3500 AA Utrecht. Tel. 0626232988.
- Het Moslim Informatie Centrum, Beeklaan 207-209, 2562 AE Den Haag. Tel: 070-3614463.
- Stichting Ihsan, Luijbenstraat 19, 5211 BS 's-Hertogenbosch. Tel: 073 6139207, www.ihsannet.nl
- Islamitische Stichting Nederland (ISN), Javastraat 2, 2585 AM Den Haag. Tel 070-3624481. Deze Stichting richt zich in de eerste plaats op de Turkse gemeenschap in Nederland, maar heeft ook geschikte Nederlandstalige (en Engelse) informatie over de islam.

Je kunt ook te rade gaan bij plaatselijke moskeeverenigingen, maar dan is het wel raadzaam dat je navraagt tot welke stroming men behoort en welke antwoorden je kunt verwachten op de vragen van de deelneemsters. Dit kan het beste via een voorbereidend gesprek waarin je, desnoods met behulp van een tolk, je vragen en verwachtingen voor een gastspreker duidelijk maakt.

De meeste inleidsters/ers hanteren eigen tarieven naast de vergoeding van de reiskosten. Maak hierover van tevoren een afspraak met de betreffende persoon.

Nog een tip: Wanneer je er niet zeker van bent dat de door jou benaderde gastspreker de hele avond kan 'dragen', dan kun je eventueel ter ondersteuning een videoband gebruiken.

Literatuur

Sajidah Abdus Sattar: De positie van de vrouw in de islam, Den Haag 1993. 140 blz.

Sajidah Abdus Sattar is publiciste over de islam. Zij is Nederlandse en heeft zich vanaf haar vroege jeugd geïnteresseerd voor verschillende religies. Op haar zestiende koos zij voor de islam na bestudering van o.m. de koran. Op dit moment studeert zij veel, schrijft, geeft lezingen en colleges.

Haar boek is aan te raden, ook al moet je daarbij wel beseffen dat Sattar het meer heeft over de 'theorie' dan over de praktijk. Sattar beschrijft verschillende thema's: o.a. het mensbeeld in de koran, het huwelijk, echtscheiding, erfrecht en financiën, spiritualiteit en vrouwen in de koran. Zij gaat daarbij steeds uit van de oorspronkelijke koranteksten. Het onderzoek van de koranteksten acht zij van belang om de oorspronkelijke koranteksten te onderscheiden van de gangbare praktijken onder moslims m.b.t. de positie van de vrouw.

Dit draagt enerzijds bij aan een beter begrip van de islamitische levensleer en biedt anderzijds mogelijkheden voor verbetering van de situatie van moslimvrouwen. Sattar hecht meer waarde aan de geest van de koran dan aan de details van de letter.

Het is de bedoeling dat in de inleiding van de gastspreekster een aantal thema's terugkomen die ook in het boek van Sattar worden beschreven. Daarom hier in het kort een beschrijving van enkele daarvan.

In de islam wordt het huwelijk als zeer belangrijk gezien en aangemoedigd. Het is in eerste instantie een overeenkomst tussen gelijkwaardige burgers en zal op een praktische en menselijke manier tot stand moeten komen. Daarbij worden de bruid en bruidegom weliswaar niet los gezien van hun familie, maar wordt hun persoonlijke beslissing als doorslaggevend beschouwd. De partners sluiten een huwelijkscontract wat gezien wordt als een burgerlijke overeenkomst. Uit dit contract zou duidelijk moeten worden wat de wederzijdse rechten en plichten zijn van de partners, evenals de financiële verhouding. Aan het contract kunnen bepalingen toegevoegd worden, voorzover deze niet ingaan tegen algemene islamitische principes. Bijvoorbeeld zaken als niveau van levensonderhoud, voortzetting van een bepaalde levensstijl, verdeling van werk etc.

In de koran worden zowel de vrouw als de man als zelfstandige rechtspersonen en economische eenheden beschouwd. Een bijdrage aan de economische zelfstandigheid van de vrouw is de bruidsgift, die enerzijds een soort vergoeding is voor haar diensten binnen het huwelijk en anderzijds een garantiefonds voor moeilijke tijden. Er is geen enkele bepaling dat de vrouw niet haar eigen zaken mag behartigen. Haar recht op eigen bezit en het zelfstandig beheer ervan maken haar economisch sterk en geven haar maatschappelijk respect.

Het initiatief voor een echtscheiding kan zowel door de vrouw als door de man worden genomen. De bescherming van de vrouw ligt heel concreet in haar fundamentele juridische en economische zelfstandigheid. Zij kan naar de rechter stappen als zij een echtscheiding wil. Een gescheiden vrouw heeft het recht haar jonge kinderen zelf op te voeden, terwijl de vader verplicht is in hun levensonderhoud te voorzien. In de islamitische wet wordt hertrouwen na een echtscheiding aangemoedigd.

Volgens de regels van de koran heeft de vrouw recht op eigendom. Zij mag bezittingen vergaren uit erfenissen, bruidsgift, zakelijke transacties en salaris. Omdat zij volledig beschikkingsrecht heeft over haar bezittingen kan zij dus schenkingen doen, investeren en zelfstandig zaken doen. Daarnaast heeft zij er recht op om onderhouden te worden. In afwezigheid van verantwoordelijke familieleden moet de gemeenschap (staat) haar levensonderhoud overnemen; daarom is het bevorderen van financiële draagkracht van vrouwen ook in het algemeen belang.

De eerste vrouw van Mohammed, Chadidja, is een voorbeeld van een zakenvrouw. Zij had de leiding van een bloeiende handelsonderneming.

Deze regels die door de islam geïntroduceerd werden, betekenden voor vrouwen uit de zevende eeuw in Arabië, een grote vooruitgang. Tot die tijd waren zij meestal overgeleverd aan de goedmoedigheid of wreedheid van haar beschermheren, het was ondenkbaar dat een vrouw zich zelfstandig zou handhaven.

Voor devote moslims vormt niet de regelgeving maar spiritualiteit de essentie van de islam. Wat betreft de individuele capaciteit voor religieuze beleving wordt in de koran geen enkel onderscheid gemaakt tussen mannen en vrouwen. Iedere moslim werd door de profeet Mohammed aangemoedigd om te studeren en zowel mannen als vrouwen kunnen in daarvoor geschikte omstandigheden als leraar of geestelijke functioneren. Het feit dat in de koran vaker mannen worden aangesproken dan vrouwen heeft meer te maken met de situatie in de zevende eeuw dan met de inhoud van de boodschap.

Sattar wil met dit boek duidelijk maken dat de koran als belangrijkste bron van de islamitische leer vrouwen een gelijkwaardige plaats in de maatschappij biedt en haar rechten ten aanzien van levensonderhoud, huwelijk en echtscheiding, en tevens haar persoonlijke vrijheid en privacy in grote lijnen aangeeft. Onderdrukking van vrouwen is volgens haar in tegenspraak met de geest van de koran en maakt duidelijk dat er een groot verschil kan zijn tussen de islam als openbaring en wat moslims er soms van maken.

Fatima Mernissi: De politieke harem. De Geus, Breda, 1991.

Fatima Mernissi is sociologe, werkzaam aan de universiteit van Rabat in Marokko. Zij doet al jaren onderzoek naar de positie van vrouwen in de islam, vanuit een feministische visie. In dit boek schrijft Mernissi over de vroege geschiedenis van de islam en laat zien dat Mohammed gelijkberechtiging van man en vrouw voorstond. In de ontstaansperiode van de islam was er een strijd tussen groepen met verschillende belangen. Wat vrouwen en mannen betreft was de boodschap van de islam voor veel vrouwen bevrijdend. Voor mannen met privileges was diezelfde boodschap bedreigend. Mernissi toont aan dat sporen van conflicten tussen voor- en tegenstanders van een meer gelijkwaardige positie van vrouwen tot in de koran terug te vinden zijn. Zij betreft de geschiedenis en context van het ontstaan van de islam bij de bestudering van de koranteksten .

Catherine Cornille: De vrouw in de islam. uit: Vrouwen in de wereldgodsdiensten.

Lemniscaat, Rotterdam 1994.

Cornille is gepromoveerd in de vergelijkende godsdienstwetenschappen en doceert momenteel aan de universiteit van Leuven. Na een wereldreis raakte zij geïnteresseerd in de positie van vrouwen in de diverse religies. In dit boek beschrijft zij de positie van vrouwen in de wereldgodsdiensten, waaronder de islam. In een beperkt aantal bladzijden geeft zij een globaal en compact overzicht over de vrouw in de koran en in de islamitische traditie. Zij bespreekt de soera's waarin over vrouwen wordt geschreven. De religieuze gelijkheid en ook het verschil tussen vrouwen en mannen wordt duidelijk gemaakt. Kwesties als polygamie, huwelijk, echtscheiding, de sluier en het voorgaan in gebed, worden besproken. Ze besluit het hoofdstuk met een beschouwing over vrouwen tussen modernisme en fundamentalisme.

Helma Hurkens en Gé Speelman in Begrip: 'De Koran door vrouwenogen'. (1993, nr 112, te bestellen tel: 073-145159).

In het artikel 'De koran door vrouwen ogen', bespreken Hurkens en Speelman twee boeken en de visie van twee 'feministische' moslima's: Fatima Mernissi en Rifat Hassan.

In het artikel 'De koran lezen met een vrouwenbril' is een interview opgenomen met Omaima Korz die in Nederland de koran door vrouwenogen leest en nagaat wat de islam vanuit het perspectief van vrouwen te bieden heeft.